

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Голика Юрія Юрійовича «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади пов'язана з загальними демократичними процесами в Україні, швидкими темпами розвитку інформаційної сфери життя суспільства, динамікою комунікативних потреб та інтересів громадян. Особливо в умовах правового режиму воєнного стану громади вимагають від органів місцевого самоврядування постійного зворотного зв'язку, звітності та відповідальних і своєчасних рішень. Крім того, реформа децентралізації влади, що спрямована на побудову реально демократичного і ефективного врядування в Україні, відповідно до міжнародних та європейських стандартів і підходів, обумовлює потребу забезпечення його прозорості та підзвітності, а також відповідальності.

Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в Україні відтворювався в різних історичних етапах з різним ступенем інтенсивності, змінював свій зміст і формат реалізації, але сформувався як повноцінний національний принцип місцевого самоврядування. Принципи місцевого самоврядування повсякчас привертали увагу українських дослідників. З точки зору теоретико-правової та конституційно-правової науки їх розкрито у працях І. Софінської (2013), Я. Ваніної (2013), В. Куйбіди (2003), Б. Калиновського (2004), Г. Музиченко (2004), С. Малікова (2012), С. Панасюк (2015) та ін. Але, не зважаючи на те, що сучасні принципи місцевого самоврядування закріплені в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» вже понад 25 років, в сучасній правовій науці відсутні монографічні дослідження демократичного принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування.

Дисертація Голика Ю.Ю. є першою в Україні комплексною науковою розвідкою, яка усуває вказану прогалину, що робить її унікальною, актуальною і підкреслює її наукову новизну і особливе практичне значення.

Зростання наукової уваги до принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування є об'єктивним процесом, обумовленим реформою децентралізації влади в Україні. Головною ідеєю реформи є посилення можливостей, впливу та відповідальності органів місцевого самоврядування. Проте, така системна реформа не може відбуватись без осмислення сутності відповідальності органів місцевого самоврядування, а також їх відкритості, гласності, прозорості і підзвітності. В цьому контексті підтверджується практичне значення дисертаційної роботи Голика Ю.Ю.

Автор цілком слушно акцентує, що актуальність дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування обумовлена його активним розвитком в умовах децентралізації влади як складової принципу транспарентності муніципальної влади – визнаної засади демократичного врядування у світі. На сучасному етапі низка складових проблематики реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування вимагає сучасного осмислення, враховуючи правовий режим воєнного стану, повоєнний період та євроінтеграції України.

Досягнення мети, яку поставив перед собою дисертант доводить рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та пропозицій, викладених у дисертаційній роботі, що безпосередньо корелюється із високим рівнем наукової, нормативної та емпіричної бази дисертації.

Робота виконана на кафедрі загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ в рамках загальноуніверситетської теми наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (затверджена 05 грудня 2018 р., реєстраційний номер 0118U100436).

Дисертацію підготовлено за допомогою аналізу широкого кола наукових джерел, що складається як з літератури загальнотеоретичного спрямування, так і з праць, фокус яких становлять окремі практичні аспекти реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Не можна не відмітити і широке коло використаних автором зарубіжних наукових праць, що безсумнівно позитивно впливає на удосконалення української традиції наукознавчого осягнення проблематики реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування.

Важливу роль відіграла виокремлена автором та обґрунтована методологічна основна дослідження, яка сформована із комплексу загальнофілософських підходів, загальнонаукових, спеціально-наукових та власних правових методів.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, виражається насамперед в авторському підході до вирішення сформульованих у роботі завдань, що дозволило дисертанту вперше на загальнотеоретичному рівні провести комплексне системне дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. В роботі досліджено різні точки зору на природу, значення і зміст принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування, обґрунтовано необхідність його переосмислення в умовах децентралізації влади, доведено важливість посилення механізму його реалізації та гарантування.

В якості положень, що відображають наукову новизну слід, зокрема, виділити висновки про те, що ключовими інструментами методології пізнання принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування є принципи дослідження, наукові підходи, методи, система світогляду, фундаментальні та загальнотеоретичні концепції. Враховуючи цивілізаційний вибір Української держави, трансформації системи національного права України, а також модифікації методології правничої

науки, нині орієнтиром у пізнанні принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування є цивілізаційний підхід як один із новітніх інструментів дослідження й такий, що кореспондується із сучасною правовою дійсністю в Україні (с. 81 дисертації).

Цілком слушними виглядають висновки автора, про те, що на сучасному етапі державотворення під впливом децентралізації влади принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування знаходиться у динаміці, що в результаті дозволяє вважати його повноцінним стандартом місцевого самоврядування (с. 27 дисертації).

Цікавою є позиція щодо поняття та ознак реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Під такою реалізацією автор розуміє процесу втілення його вимог і цілей у правомірній поведінці суб'єктів права та досягнення його соціальної мети. Обґрунтовані ознаки реалізації цього принципу: 1) відбувається переважно в активній формі шляхом використання (повноважною стороною) та виконання (зобов'язаною стороною), а також правозастосування; 2) носіями зобов'язань виступають органи місцевого самоврядування, а носіями прав та повноважень є фізичні та юридичні особи, територіальна громада, держава у особі її уповноважених органів; 3) послуговується власними специфічними формами, способами і процедурами; 4) забезпечується і регулюється не тільки державою, а й за допомогою саморегулювання органами місцевого самоврядування; 5) реалізація цього принципу спирається на специфічну систему гарантій (с. 131 дисертації).

Інтерес представляє обґрунтоване автором співвідношення підконтрольності, підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Зокрема підконтрольність та підзвітність обумовлюють відповідальність органів місцевого самоврядування, забезпечують дотримання прав, свобод та інтересів територіальної громади. Підзвітність може виступати самостійною формою забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування. Вплив громадської контрольної діяльності на

позитивну відповідальність органів місцевого самоврядування переважає вплив державного контролю. Завдяки державному контролю частіше виявляються підстави притягнення посадових осіб органів місцевого самоврядування до юридичної відповідальності в її негативному аспекті (с. 173 дисертації).

Викладене дозволяє визначити, що дисертація Голика Ю.Ю. має наукову новизну. Дисертантом на основі опрацьованого наукового, теоретичного та емпіричного матеріалу сформульовано низку конкретних пропозицій і висновків.

Слід відзначити чітку структуру дослідження, послідовність та аргументованість викладених у дисертації концептуальних ідей та положень, заснованих на комплексному аналізі правових явищ, що пов'язані із предметом дисертації.

Структурно дисертація складається зі вступу, двох розділів, які містять вісім підрозділів, які нерозривно пов'язані між собою, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі аспекти досліджуваної дисертантом проблематики.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в ній наукові положення і висновки можуть бути використані в правотворчій і правозастосовній діяльності. Матеріали дисертаційного дослідження можуть застосовуватися в навчальних курсах «Теорія права держави і права», «Порівняльне правознавство», «Конституційне право», «Муніципальне право», «Державне будівництво та місцеве самоврядування», а також при проведенні подальших досліджень відповідного кола проблем. Викладені в дисертації положення, висновки, покликані сприяти розвитку теорії принципів місцевого самоврядування, а також інших наукових проблем, пов'язаних з темою даної дисертації.

Таким чином, дисертаційна робота є комплексною науковою працею, що підготовлена автором самостійно, має завершений характер, в якій

вперше у сучасній юридичній науці здійснено теоретико-правовий аналіз принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади.

Основні результати дисертації відображено у 14 наукових працях, з яких 6 – наукові статті, опубліковані у фахових виданнях України з юридичних наук; 8 наукових праць – у збірниках тез доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях. Всі публікації відповідають темі та змісту дисертації, в повному обсязі відображають обґрунтовані авторські наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані дисертації.

Позитивно оцінюючи та відзначаючи належний рівень підготовки дисертаційної роботи, наукової новизни результатів дослідження Голика Ю.Ю., слід відзначити, що як і будь-яке творче дослідження, присвячене аналізу дискусійних проблем юриспруденції, воно викликає певні зауваження.

1. В дисертації наявні висновки, які бажано конкретизувати. На с. 22 дисертації зазначено, що принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в Україні є власним історичним надбанням, а не запозиченим з міжнародної практики. На с. 23 дисертації і далі у підрозділі 2.4 Ви доводите, що принципи місцевого самоврядування потребують переосмислення на користь принципів місцевого самоврядування держав-членів Європейського Союзу, а також принципів, що визначені у Європейській хартії місцевого самоврядування. Хотілося б дізнатися Вашу думку, чи є актуальною в такому аспекті відмова від принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування?

2. На с. 31 дисертації Ви зазначаєте, що підзвітність практично уможлиблює прозорість, відкритість та гласність органу місцевого самоврядування, а також робить можливим контроль за його діяльністю. Але в дисертації не розкрита проблема забезпечення і гарантування об'єктивності

інформації, що подається у процесі звітування. Цікаво було б почути Вашу думку з цього приводу, враховуючи не тільки Ваш науковий доробок, а й практичний досвід.

3. На с. 100 дисертації як недолік визначено, що підзвітність має вужче нормативно-правове закріплення, ніж відповідальність органів місцевого самоврядування. На с. 116 дисертації зазначено, що реалізація принципу підзвітності та відповідальності забезпечується і регулюється не тільки державою, а й за допомогою саморегулювання органами місцевого самоврядування, що є позитивною тенденцією. Який підхід до правового забезпечення реалізації підзвітності є ефективнішим і більш доцільним?

4. У контексті зазначеного виникає ще одне питання – в дисертації зауважено, що регулювання принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування за допомогою уповноважених та зобов'язуючих норм переважає, натомість регулювання за допомогою заборон здійснюється обмежено. На вашу думку чи є збалансованою саморегуляція і широка дискреція органів місцевого самоврядування у реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування?

5. В підрозділі 2.3. дисертації акцентовано на необхідності обмеження та унормування державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади, що абсолютно логічним і виправданим висновком. Але досліджуючи зарубіжний досвід реалізації принципу підзвітності і відповідальності Ви демонструєте, що жодна демократична держава з високим рівнем верховенства права не відмовилась від такого контролю, а навпаки він зазвичай є досить чітко організованим. Якою є Ваша позиція щодо цієї проблеми?

Однак, висловлені зауваження та пропозиції не ставлять під сумнів отримані дисертантом наукові результати, мають дискусійний та рекомендаційний характер.

Дисертаційна робота Голика Юрія Юрійовича «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика» є оригінальним дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати. Результати дисертаційної роботи збагачують зміст концептуальних положень теорії та практики реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади.

Актуальність теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу як в дисертації, так і в наданих для ознайомлення опублікованих дисертантом працях, повністю відповідають вимогам до дисертацій, встановлених для докторів філософії.

Отже, дисертаційна робота Голика Юрія Юрійовича «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика» виконана на високому науковому та методологічному рівнях та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Рецензент
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Підпис
Мінакова Євгенія
ЗАСВІДЧУЮ
фахівець відділу кадрового забезпечення
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Євгенія МІНАКОВА